

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)



Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет



№ 6, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 69.003: 658.157: 330.33.01

*Т. Ю. Коновал,
аспірант кафедри менеджменту в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ*

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТАНУ АКТИВІВ ПІДРЯДНИХ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

*Т. У. Konoval,
graduate student of management in construction
Kiev National University of Construction and Architecture*

THE MODERN PARADIGM OF IDENTIFYING ASSET CONDITION OF THE CONTRACT CONSTRUCTION ORGANIZATIONS: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Стаття присвячена вирішенню актуальної науково-прикладної задачі розробки формалізованого інструментарію та практичних рекомендацій щодо структуризації, оперування та успішного адміністрування активами будівельних підприємств за умови забезпечення належного моніторингу за їх рухом, трансформацією з однієї натурально-речової форми в іншу та конвергентним зв'язком із змістом та перебігом бізнес-процесів, що складають операційну діяльність підприємств підрядного будівництва (ППБ).

Обґрунтовано нову класифікацію структури активів ППБ. Класифікацію подано за ознакою належності до сутності бізнес-процесів ППБ. Для потреб управління активами ППБ презентовано теоретико-методичний комплекс «Структуризація, аналіз та управління активами підприємств підрядного будівництва», що є розрахунково-аналітичною основою моніторингу та координації активів досліджуваних підприємств.

Результати роботи дозволяють топ-менеджменту підрядних підприємств здійснювати ефективний моніторинг, структуризацію та маневрування активами підприємств підрядного будівництва в процесі їх операційної діяльності, дають обґрунтовану можливість скоригувати економічну стратегію та параметри виробничо-господарського портфеля будівельних підприємств.

The article is devoted to solution of actual scientific and applied problems of the development of formal tools and practical advice on structuring, operating and successfully administer the assets of construction enterprises by ensuring proper monitoring of their movement, transformation from one natural-material form to another, and converged communications content and business processes that make up operations for companies contracting construction (CCC). Reasonably new classification of the asset structure of CCC. Classification filed on the basis of the entity's business processes CCC. For the needs of asset management CCC presents theoretical and methodical complex "Structuring, analysis and asset management companies construction contracting, which is the analytical basis of monitoring and coordination of the assets of the studied companies. The results of the work allow the top management of Contracting companies to carry out effective monitoring, structuring and maneuvering assets of the enterprises contractors construction in the course of their operating activities, give reasonable opportunity to adjust economic strategy and the parameters of production and economic portfolio construction enterprises.

Ключові слова: *активи, підприємство підрядного будівництва (ППБ), модифікована структура активів, управління активами, актив «гудвілу» ППБ.*

Keywords: *assets, the company contracting construction, a modified structure of assets, asset management, asset-“Goodwill” of CCC.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки вимагає від підприємств все більшої уваги до питань управління активами. Це пов'язане, насамперед, із можливостями, які відкриваються внаслідок залучення зовнішнього ресурсного та інтелектуального потенціалу. Завдання управління активами сучасного підприємства полягають у пошуку раціональних співвідношень між рівнем ресурсного забезпечення, можливостями примноження та ефективного використання потенціалу розвитку підприємства, категоріями часу, ризику та кінцевими результатами діяльності. При цьому має забезпечуватися фінансова стійкість і висока інвестиційна привабливість підприємства.

Економічні реформи змінили статус будівельних підприємств, які стали самостійними суб'єктами ринкових відносин. Фінансова нестабільність, криза неплатежів збільшили традиційно невисоку договірну дисципліну – нормою підрядних відносин у наш час стали постійні, багатомісячні затримки фінансування будівництва, зриви договірних зобов'язань з боку замовників, девелоперів, підрядників тощо. Для підприємств підрядного будівництва (ППБ) важливим чинником забезпечення стабільного функціонування є приведення обсягів та структури майна (активів) у відповідність з потребами їх операційної діяльності, а саме з економічною та функціонально-виробничою структурою господарського портфеля.

Потреба науково-обґрунтованого вирішення зазначеного кола методичних та прикладних проблем щодо вдосконалення аналітичного базису управління активами як необхідної передумови формування стійких конкурентних переваг будівельних підрядних підприємств визначає актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у теоретичне обґрунтування і практичну розбудову парадигм менеджменту ресурсів та активів на

рівні суб'єкта господарювання зробили такі видатні зарубіжні та вітчизняні науковці, серед яких: К. Балтроп (С. Barltrop), Дж. Барні (J.B. Barney), К. Дітц (С. Dietz), П. Друкер (Peter F. Drucker), Р. Каплан (Robert S. Kaplan), Дж.Б. Куїнн (James Brian Quinn), Г. Мінцберг (Henry Mintzberg), Д. Нортон (David P. Norton), Е. Пенроуз (Edith Elura Tilton Penrose), К. Прахалад (Coimbatore Krishnarao Prahalad), М. Чоудрі (М. Chaudhry), Г. Хамел (Gary Hamel), І. Бланк, Г. Кіндрацька, О. Мендрул, І. Репіна, Г. Ризакова, К. Салига, А. Ткаченко, А. Поддєрогін, В. Федосов, А. Чухно, Г. Швиданенко та інші.

Відзначаючи наукову й практичну значущість внеску названих дослідників, необхідно відмітити, що поширені на сьогоднішній день методичні та прикладні розробки не надають керівництву підприємств підрядного будівництва обґрунтованої відповіді на питання - яким чином слід диференціювати, структурувати, розподіляти та управляти власними активами, щоб якомога раціональним шляхом узгодити їх із виробничо-технологічною сутністю та економічними характеристиками господарського портфеля ППБ.

Постановка завдання Метою статті є розвиток теоретико- методичних засад, системних підходів та практичних рекомендацій щодо структуризації, оперування (маневрування) та успішного адміністрування активами будівельних підприємств за умови забезпечення належного моніторингу за їх рухом, трансформацією з однієї натурально-речової форми в іншу та конвергентним зв'язком із змістом та перебігом бізнес-процесів, що складають операційну діяльність підприємств підрядного будівництва (ППБ).

Визначена мета обумовила потребу вирішення завдань дослідження за наступним переліком:

- визначити функціонально-операційне навантаження структурних елементів активів ППБ, співвіднести їх із загально діючим класифікатором щодо обліку, оцінки, руху та управління активами;
- з урахуванням специфіки виробничо-господарської діяльності розробити формалізований аналітичний інструментарій управління адміністративно-операційним циклом складових активів (рух та трансформація яких відповідають змісту бізнес-процесів ППБ), та які в цілому формують ресурсно-майновий комплекс ППБ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 „Баланс”, *активи* – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому. Відповідно до даного визначення, слід зазначити, що на перший план виходять активи підприємства не як матеріальні (натурально-речові) цінності, а їх вартісний вираз, який відображається в активі балансу та призводить до отримання певного фінансового результату.

У 2006 році Рада з МСФЗ (*Міжнародних стандартів фінансової звітності*) спільно з американською Радою зі стандартів фінансового обліку розпочала проект з наближення МСФЗ до облікових принципів, що застосовуються в США. Одним із його результатів став перегляд МСБО 23 до американського стандарту (SFAS 34 - *Statement of Financial Accounting Standards 34 «Capitalization of Interest Cost»*). Відповідно до МСБО 23 *кваліфікований актив (Qualifying asset)* — це актив, який обов'язково потребує суттєвого періоду для підготовки його до використання за призначенням чи для реалізації. Стандарт не уточнює, що становить «суттєвий період». Втім, наводяться приклади кваліфікованих активів. Залежно від обставин *кваліфікованими активами* можуть бути: запаси; виробничі потужності; електрогенеруючі потужності; нематеріальні активи; інвестиційна нерухомість. Фінансові активи, а також запаси, які виробляються або іншим способом виготовляються протягом короткого проміжку часу, не вважаються кваліфікованими активами.

Аналіз зарубіжних інформаційно-аналітичних джерел дає підстави для висновку, що європейські компанії відмовляються як від проміжної оптимізації своїх ресурсів на рівні слабкодохідних залишків грошових коштів, так і від фанатичного і агресивного процесу реструктуризації та міграції капіталу, включаючи кластеризацію, об'єднання і вертикальну інтеграцію, коли диверсифікація активів стає важливішим стратегічним орієнтиром, ніж їх рентабельність. Чинником заохочення подібних позитивних економіко-управлінських тенденцій є перенесення акцентів на такі показники, як ринкова вартість підприємства, середньозважена вартість капіталу, економічна додана вартість (EVA), які використовуються як основні інструменти оцінки діяльності підприємств.

Відображена у форматі менеджменту підприємств та управлінського обліку (на базі положень (стандартів) бухгалтерського обліку - П(С)БО) структура активів, яка, насамперед, зосереджена на фіксації рівноваги складових балансу в системі облікових координат, а не на результативності бізнес-процесів та їх впливу на динаміку елементів активів, не надає системної картини використання ресурсно-майнового потенціалу підприємств, не пов'язує складові активів з сутністю операційної діяльності підприємств.

Належний стратегічний та поточний контроль реальної (експертно- зваженої) вартості активів та їхніх джерел забезпечує справедливую основу для виміру фактичного (чи прогнозованого) стану підприємства щодо раціональності упорядкування та використання його ресурсного потенціалу. На порядку денному постає питання – в якій мірі традиційно вживана і стандартизована у фінансовій звітності структуризація активів на складові та елементи відповідає ринковим потребам підприємств?

За даними Державної служби статистики України (табл. 1) вітчизняні будівельні підприємства щорічно мають негативні показники рентабельності активів або, так звану, віддачу на вкладений капітал (співвідношення власного капіталу та обсягу залучених коштів /довгострокові + поточні зобов'язання).

Таблиця 1.
Обсяги і динаміка активів будівельних підприємств України, млн. грн.

Позиція балансу станом на 31 грудня відповідного року	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Необоротні активи	64 597,6	67 753,2	95 514,5	106 121,6	95 954,5
Оборотні активи	89 470,2	107 481,1	161 522,0	186 205,6	173 151,8
Необоротні активи та групи вибуття	228,6	513,2	318,1	690,0	468,3
Витрати майбутніх періодів	2 453,9	2 564,4	3 482,1		
Всього активів	156 750,3	178 311,9	260 836,7	293 017,2	269 574,6
Власний капітал	27 371,9	25 888,3	29 522,5	32 190,8	3 144,7
Забезпечення наступних витрат і платежів	8 584,7	8 352,1	15 678,4		
Довгострокові зобов'язання	36 810,1	41 657,9	60 885,2		
Поточні зобов'язання	83 367,6	101 865,8	153 294,2		
Довгострокові зобов'язання і забезпечення				86 076,6	97 502,4
Поточні зобов'язання і забезпечення				174 428,6	168 905,3
Доходи майбутніх періодів	616,0	547,8	1 456,4		
Зобов'язання пов'язані з необоротними активами та групами вибуття				145,1	22,2
Всього пасивів	156 750,3	178 311,9	260 836,7	293 017,2	269 574,6

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики [6].

Аналіз стану підприємств будівельного комплексу та підрядного будівництва, зокрема, доводить, доцільність орієнтації менеджменту цих підприємств на сучасну парадигмальну конструкцію підходів до управління активами підприємства та інструментарію досягнення конкурентних переваг підприємств на базі програмно-цільового управління активами.

Зважаючи на операційно-функціональні особливості ППБ та з урахуванням незадовільної структури активів підприємств галузі (як засвідчують дані табл.1),

за підсумками досліджень було визначено доцільним для потреб створення цілісного формалізованого інструменту з управління активами ППБ доцільно інтегрувати переваги окремих економіко-математичних моделей з управління активами підприємств за умови певної їх модифікації до потреб ППБ.

З врахуванням функціонального призначення та виходячи із необхідності підпорядкування вимогам міжнародної системи фінансової звітності IFRS, зазначений апарат формалізації одержав аббревіатуру SAAM BCC (від англ. «Structuring, analysis and asset management businesses contracting construction» - Структуризація, аналіз та управління активами підприємств підрядного будівництва).

Сферою застосування інструментарію SAAM BCC є процес аналітичної підготовки рішень середнім рівнем ППБ щодо раціонального використання активів підприємства для розробки рекомендацій інституційному рівню ППБ і виробленню останнім рішень щодо того, який шлях слід обрати керівництву ППБ стосовно наявних активів, їх очікуваної динаміки, з врахуванням економічних, ресурсних, кадрових та інших умов функціонування ППБ та характеристик проектів, що входять до господарського портфеля ППБ:

в складі запровадженої технології та інструментарію SAAM BCC реалізується функціонально-регуляторною компонентою FRCI та передбачає наступні аналітичні процедури 1.a.- 1.d.:

1.a) відхід від традиційного формату відображення складових активів (необоротних, оборотних, доходів майбутніх періодів) та їх елементів, що регламентуються діючою в Україні системою фінансово-бухгалтерської звітності (табл.2);

1.b) перехід до іншої диференціації активів - *за ознакою рівня належності до участі в створенні ППБ проміжної будівельної продукції* через елементи господарського портфеля - будівельні та спеціальні роботи по проектах, по яким дане ППБ виступає виконавцем робіт - субпідрядником в девелоперському проекті (табл.3);

1.c) аналітичне врахування динаміки активів з врахуванням маневреності, ресурсовіддачі по-новому диференційованих складових активів БПП та їх очікуваного внеску у формування фінансового результату БПП в реальному мультипроектному середовищі від очікуваного приросту;

1.d) забезпечення аналітичної рівноваги між різними формами структурування складових активів;

Перебіг процедур 1.a.- 1.d. відображено системою функціонально-вартісних залежностей (1)-(3) :

$$Q_b(t) = Q_n(t) + Q_o(t) + Q_{up}(t) \quad (1)$$

$$QMS(t) = Q_{un}(t) + Q_{vp}(t) + Q_p(t) + Q_{add}(t) + Q_{dw}(t) \quad (2)$$

$$\Delta QMS\{t-\Delta t; t\} = E_k f(q_{x_1}, q_{x_2}, \dots, q_{x_n}) \quad (3)$$

$$QMS(t) = QMS(t-\Delta t) + \Delta QMS\{t-\Delta t; t\}; \quad QMS(t) = Q_b(t) \quad (4)$$

де

t - поточна часова координата моніторингу стану активів ППБ;

Δt - кратний часовий інтервал моніторингу стану, обсягу та структури активів ППБ;

$t-\Delta t$ - попередній щодо поточного моменту час моніторингу стану активів ППБ;

$Q_b(t)$ - загальна балансова вартість активів, відображена на поточний момент часу t , згідно з вимогами національних стандартів - НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; НП(С)БО 2 «Баланс», П(С)БО 18 «Будівельні контракти».

$Q_n(t)$, $Q_o(t)$, $Q_{up}(t)$ - відображені на цей же момент часу складові активів ППБ у вигляді вартісних підсумків балансу - за групами кваліфікованих активів ППБ:

$Q_n(t)$, - необоротні активи, включаючи нематеріальні активи технології, патенти ліцензії дозволи програмне забезпечення;

$Q_o(t)$ - оборотні активи; $Q_{up}(t)$ - сума підготовлених для продажу необоротних активів, активів з групи вибуття та витрат майбутніх періодів;

$QMS(t)$ - визначений на поточний момент сумарний обсяг по-новому диференційованих (мобільно-структурованих) активів, що включають наступні складові:

$Q_{un}(t)$ - **умовно нерухомі активи**. До складу активів цієї групи включено вартість технологій, патентів, ліцензій та дозволів, що є обов'язковими атрибутами здійснення ППБ операційної діяльності і, в той же час, при зміні власника потребують окремих дозвільних процедур;

$Q_{vp}(t)$ - **важко рухомі активи** - будівлі та споруди основного та неосновного призначення, які обліковані на балансі ППБ та перебувають у його повній власності (частина необоротних активів за традиційною класифікацією);

$Q_p(t)$ - **рухомі активи** - машини, механізми, технологічне обладнання та інвентар (терміном експлуатації більше року та встановленими граничними обмеженнями щодо віднесення до складу основних засобів за вартістю придбання), що перебувають у повній власності ППБ (не знаходяться в оперативному або фінансовому лізингу) - необоротні за традиційною класифікацією активи, що переносять вартість на фінансові результати ППБ шляхом нарахування амортизації;

$Q_{add}(t)$ - **вартість активів, що розрахунково оцінена як приріст (додана вартість)** до обсягу всіх активів ППБ, одержана в ході виробничо-господарської (операційної) діяльності ППБ, що залежить від обсягів та інтенсивності фінансового результату такої діяльності в межах господарського портфеля ППБ;

$Q_{dw}(t)$ - **своєрідний аналог «гудвілу, або вартості ділової репутації»** (див. п.14.10, статті 14 Податкового кодексу України в діючій редакції) - вартість активів, визначених як результат одержаного шляхом приросту до загальної поточної вартості активів. Ця складова на власну величину збільшує підсумок балансу активів (в традиційному представленні), і на цю ж величину в пасиві балансу змінює обсяг власних джерел. Запровадження $Q_{dw}(t)$ відповідає вимогам НП(С)БО 2 та МСБО 23 щодо «кваліфікованих активів» і є відображенням впливу на приріст ринкової вартості майна ППБ з боку зовнішньо оціненого рівня порівняльної конкурентоздатності ППБ серед подібних за призначенням підприємств-виконавців на охопленому ППБ сегменті ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі одержаних в роботі теоретичних результатів створено прикладний аналітичний комплекс прийняття управлінських рішень. В розпорядження осіб, які приймають рішення, зі складу топ-менеджменту ППБ надано інструментарій складання повної візуально-аналітичної картини динаміки всіх складових активів ППБ в часі: як окремо по кожному з будівельних проектів (комплексів робіт), так і в цілому по виробничо-господарському портфелю підрядного підприємства. Важливою практичною перевагою є спроможність програмних продуктів узгоджувати стан, динаміку та ресурсовіддачу як з технологічним змістом робіт та операцій, що здійснюються ППБ як субпідрядником, так і з окремими характеристиками локального та об'єктного кошторисів будівництва, що дозволяє визначити ступінь внеску кожного з кваліфікованих активів ППБ у формування стійкої конкурентної переваги підприємства та в одержання економічної доданої вартості як операційного показника результативності діяльності та гудвілу як індикатора стратегічного позиціонування підприємства.

Література.

1. Репіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління : монографія / І. М. Репіна. – К. : КНЕУ, 2012. – 274 с.
2. Управління ресурсами підприємства : монографія / За заг ред. Г. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ, 2014. – 418 с.
3. Тесля Ю.М. Інформаційна технологія управління проектами на базі ERPP (enterprise resources planning in project) та APE (administrated projects of the enterprise) систем / Ю.М. Тесля, А.О. Білосхитський, Н.Ю. Тесля // Управління розвитком складних систем. – 2010. – №1. – С. 16 – 20.
4. Рижакова Г.М. Альтернативні аналітичні інструменти забезпечення економічної безпеки державного інвестування будівельних проектів / Г.М. Рижакова // Управління розвитком складних систем. – 2013. – №16. – С. 203 – 208.
5. Рижакова Г.М. Теоретичні основи розвитку моніторингових і діагностичних систем в управлінні підприємством / Г.М. Рижакова // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. - 2013. - №29/2. - С.31-43.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References.

1. Repina I. M. Aktivi pidpriemstva: taksonomija, diagnostika ta upravlinnja : monografija / I. M. Repina. – K. : KNEU, 2012. – 274 p.
2. Upravlinnja resursami pidpriemstva : monogr. / Za zag red. G. O. Shvidanenko. – K. : KNEU, 2014. – 418 p.
3. Teslia, Y.M. Teslia, A.O. Biloschytssky, N.Y. Teslia // Management of development of complex systems. Kyiv, Ukraine: 1, 16–20.

4. Ryzhakova, G.M. (2013), Alternativni analytichni instrument zabezpechennya economichnoyi bezpeki derzhavnogo investuvannya budivelnih pidpryemstv/ G.M. Ryzhakova // Management of development of complex systems. Kyiv, Ukraine: 16, p. 203–208.
5. Ryzhakova, G.M. (2013), The theoretical basis of monitoring and diagnostic systems in business management / G.M. Ryzhakova // Shlyakhy pidvyschenya efektyvnostry budivnytstva v umovah formuvanya rynkovykh vidnosyn, vol.№29/2, pp. 31-43.
6. The official site of State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 20 May 2016).

Стаття надійшла до редакції 12.06.2016 р.



ТОВ "ДКС Центр"